

Mértékadó

Kultúra • Tv- és rádióműsor

2023. október 9–15.

Váncsa Gábor
bizonyágtétele
a Pál védőbeszédével

Látogatás a szekszárdi
Babits Mihály Emlékházban

Renoir
a Szépművészeti Múzeumban

Isten kegyelmi ajándéka

Váncsa Gábor színművész bizonyágtétele a Pál védőbeszédével

Magától értetődő természetességgel szól megtéréséről, hitről, kegyelemről. Érvok, megtapasztalások, bizonyosságok. Egyszerre meditatív és lelkesítő monodráma a Pál védőbeszéde, Váncsa Gábor személyes hangvétellű vallomása, amellyel az országot járja, és amely legutóbb – két előadás erejéig – az Ars Sacra égisze alatt hangzott el. Egy különösen szentítő művész engedett bepillantást életútjába, pályafutásába.

– A Pál védőbeszéde egyfajta önarckép?

– Kétségtelenül az egyik legfontosabb előadás az életemben. Most úgy érzem, azért tanultam, azért diplomáztam színészként, hogy az eddig szerzett ismereteimet, tapasztalataimat ebben a darabban mutathassam meg. Mindaz, amit emberként és színészként tudok, összpontosul a Pál védőbeszédében, ami nem utolsósorban bizonyágtétel. A színészet nem pusztán önkifejezés, a színészet talentum. Nem cél, hanem eszköz, amelyen keresztül átadhatunk különböző gondolatokat, üzeneteket. A színésznek a szerep által – hogy az ne pusztán csak egy „önmagáért való” alak legyen – meg kell tudnia mutatni valamilyen érvényes, hiteles tartalmat; a legfontosabbat: az igazságot. Ezért hálás vagyok, hogy a Pál védőbeszéde című előadásban a színészi képességeim segítségével felmu-

tathatok egy rajtam kívül álló, de engem meghatározó igazságot: Jézus Krisztust. A világon a legfontosabb üzenetnek az evangéliumot tartom; azt, hogy Jézus Krisztus meghalt mindazok bűneikért, akik hisznek benne. Hiszem, hogy az én bűneimért is meghalt a kereszten, és feltámadt a harmadik napon. Hiszek Krisztus feltámadásában: az evangéliumban. És ezt az üzenetet színészként közvetíteni egy szerep által – amelyben benne van az én személyes hitem is – óriási dolog. Kegyelemnek tartom ezt az előadást, Isten kegyelmének, amiért hálás vagyok.

– A neten föllelhetők a korábbi kisfilmjei, amelyeket íróként, rendezőként, alkalmasint szereplőként jegyez. Már az Inva-

lidus vagy a Franz Kafka A kastély című regényéből merítő A földmérő is elővételzte, hogy befelé forduló személyiség, aki az élet fájdalmas, groteszk elemeire, a „láthatatlanra” összpontosít. Megmutatták, hogy alapvetően egy szemlélődő, vallomásos ember és művész. Vagyis az előadói vállalásai, monodramái megnyilvánulásai nem előzmény nélküliek. Persze az is igaz, hogy a Pál védőbeszéde már kifejezett hitvallás...

– Ezek a filmek úgy születtek, hogy abban az időszakban éppen azok a témák érdekeltek, azok az alapanyagok érintettek meg. Például Kafkától A kastély, amit 2012-ben olvastam, a diploma előtt, alatt. Nagyon megfogott a regény, különösen az egyik jelenet, amelyből a párommal, Kováts Karolinával – aki jelenleg protokoll-asszisztensént dolgozik a Nemzeti Színházban – megalkottuk az első kisfilmünket. Rendezőként gyakorlatilag A földmérő volt az indulásom. A Pál védőbeszédével kapcsolatban nem állítok közvetlen előzményeket,

összefüggéseket a korábbiakkal, de valóban befelé forduló vagyok, agyalós, gondolkodó, elmélkedős, kicsit filozofikus alkat. Szeretek olvasni, verseket, regényeket. Kamaszkoromtól Dosztojevskij Bűn és bűnhődése és A Karamazov testvérek a nagy, motiváló kedvenceim. Igen, az ember olyan anyagokkal foglalkozik, amelyek az adott korszakában közel állnak hozzá.

– A fordulatot a tényleges megtérés jelentette? A Pál védőbeszéde a megtérésének útja vagy előzménye volt?

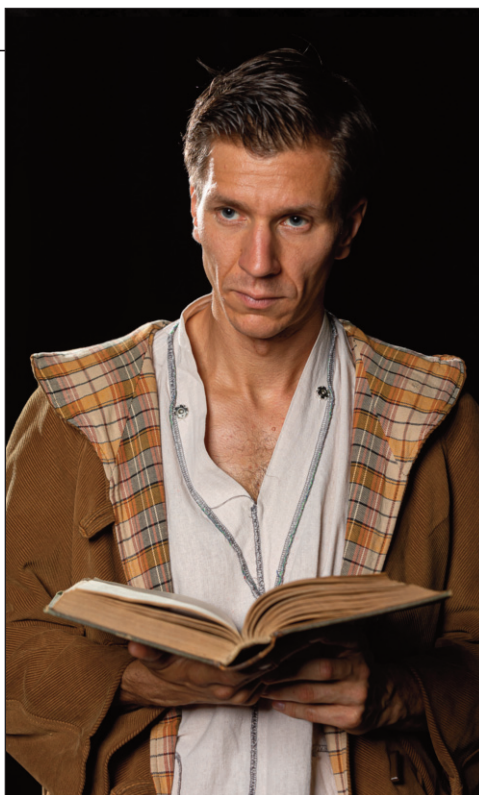
– Egy ilyen előadás, amely szó szerint a Bibliát idézi, hit nélkül nem lenne igazi. Nem mondom, hogy lehetetlen volna megcsinálni, hiszen egy ügyes színész technikával sok mindent meg tud oldani, de ez ide nem elég. Fölöslegesnek is tartanám. Ilyesmivel csak úgy lehet kiállni, ha a hit mozgatja az embert, a színészt, a szerepet. Mindannyian hiszünk valamiben. De mi a hit? Számomra az igaz hit a Jézus Krisztusba vetett hit. Úgy gondolom, hogy a megtérésem – pontosabban a hitre jutásom – nélkül a Pál védőbeszéde nem született volna meg. Hitre jutottam a Biblia alapján és a Lélek munkálkodása által.

Bizonyos vagyok benne, hogy a Lélek által szabadítás történt az életemben, ami kiragadott egy korábbi függőségemből. Emlékszem arra az időszakra, sőt, arra a pontra, amikor újjászülettem, és immár megtisztultan tudtam olvasni és befogadni a Bibliát. Hitet kaptam. Amit a Pál védőbeszédében hirdetek, az velem is megtörtént... Hangsúlyozom: nem megtértem, mert nem rajtam múlt, hanem Isten térített meg. Egy konkrét ige abból az időszakból, amit egy barátomtól hallottam, Lukács evangéliumából: „Nem az egészségeseknek van szükségük orvosra, hanem a betegeknek. Nem azért jöttem, hogy az igazakat hívjam, hanem a bűnösöket megtérésre.” Ahogy Pál apostol hirdeti: a hit hallásból van, a hallás pedig Isten igéje által. Tehát hallottam akkoriban az igét, az evangéliumot, és a Lélek munkálkodása révén a hallott ige gyökeret vert bennem és hitet szült. Rájöttem arra, hogy nekem is voltak és vannak bűneim, és hiszem, hogy ezekre egyedül Jézus

Krisztus egyetlen váltság-áldozata a megoldás. Hiszem, hogy a hitem Isten ajándéka. Megajándékozott lettem: „Higgy Jézus Krisztusban, és üdvözülsz!” Ez határozza meg az életemet, a hétköznapjaimat.

Katolikus családból származom, ismerem a szertartásokat, a szentmise menetét, gyerekkoromban ministráltam is, ciszterci gimnáziumban tanultam, de az egyetemi évek alatt távol kerültem Istentől. Nagy fordulat, hogy a megtérésem óta református istentiszteletekre járok. Itt kell elmesélnem a történetemet. A pécsi ciszterci Nagy Lajos Gimnázium után egy évig Budapesten a Keleti István Művészeti Iskolában tanultam, mert először nem vettek fel sem a Kaposvári Egyetemre, sem a pesti színművészetre. 2007-ben kezdtem Kaposváron, és 2012-ben végeztem színművészként. Közben az egyetemi évek végén már az akkor Alföldi Róbert által igazgatott Nemzeti Színházban voltam gyakorlaton. 2012-ben Rátóti Zoltán felvett a kaposvári Csiky Gergely Színházba, úgyhogy volt egy évad, amikor két helyen: a budapesti Nemzetiben és Kaposváron is játszottam. A Csiky Gergely Színház tagja voltam 2012 és 2016 között, aztán igazgatóváltás történt, és nem kaptam új szerepeket. Civil munkákat kerestem. Karolina révén földmérőként is dolgoztam, ami érdekes egyezést hozott az említett karkás filmmel. Az utolsó darab, amelyet hat éven át, 2020-ig játszottam, a S.Ö.R. (vagyis a *Shakespeare Összes Rövidítve*) című előadás volt. Hiába a nagy siker, ezt, az egyetlen színházi megbízásomat, elvitte a covid. 2017-től 2020-ig pénztáros voltam az Allee BestByte üzletében, emellett pedig másodállásként bejött a kertészet. Egy olyan szakma, amelyben ma egyre inkább kiteljesedek, és már fő irányként van jelen az életemben.

A vírushelyzet miatt munka nélkül maradt színészek támogatására írták ki a Köszönjük, Magyarország! programot. Karolina hívta fel rá a figyelmemet, hogy érdemes lenne megpróbálni. Akkoriban nem játszottam társulatnál, nem dolgoztam színészek között, nem lehetett szó többszereplős darabról, ezért egy olyan monodramában gondolkodtam, ami téma szempontjából erősen foglalkoztat, ami meghatároz, és amiben igazán hiteles lehetek. És miért éppen Pál apostol? Ő az egyik legdrámaibb karakter a *Bibliában*. Farizeusból keresztény, üldözőből üldözött lett. Öemberből új ember! Rajta keresztül megszólaltathatjuk az *Ószövetség* és *Újszövetség* igéit egyaránt. Színészként pedig hálás feladat, hiszen fordulatról, megtérésről, változásról beszélhetünk. Milyen volt és milyen lett? Gazdag élet, amelyet Jézus Krisztus megváltoztatott. Pál apostol farizeusként betéve tudta az *Ószövetséget*, aztán a damaszkuszi úton „megfordította” az Úr, és az evangélium hirdetője lett – tetteivel és a levelein keresztül is. Egy hatalmas, kimeríthetetlen anyaggal szembesültem. Így jött, hogy a leendő monodramában Pál apostol legyen a megszólaló karakter. Ráadásul adódik egy – „jogi” színezetet is nyerő – drámai szituáció: Pál Heródesz Agrippa király előtt mondja el a védőbeszédét. Színházi szempontból hálás szituációra találtam az *Apostolok cselekedeteiben*: Pál egy bírósági tárgyaláson szólalhat meg. Védőbeszédet mond, amelynek tétje van. Nem csak az, hogy megvédje az igazát. Ez más, mint egy szokványos védőbeszéd. Itt többről van szó! A védőbeszéd az evangélium hirdetésébe fordul át. Azzal védi meg igazán önmagát, ha nem védekezik, hanem Krisztust mutatja föl. Ráadásul a nézők

ebben a darabban szereplők, gyakorlatilag ők a vádlók, akik eljöttek egy bírósági tárgyalásra, hogy meghallgassák Pál érveit. A monodramában kizárólag a *Bibliából* idézek, más szöveg-betoldás egyáltalán nincs benne.

– *A maga útját járja, ami kényszer szülte élethelyzet, ugyanakkor a küldetése, ha tetszik, (el)hívása is lett. Az „önállósága” abból is fakad, hogy összeegyeztethetetlennek, vagy legalábbis nehezen összeegyeztethetőnek tartja, látja a hit és a színházi világot?*

– A megtérésem óta az az igazán fontos számomra, hogy mi a célja az adott színházi előadásnak és annak a szerepnek, amit a színész megalkot, létrehoz. Mert mit akarunk kifejezni? Lehet önkifejezés, amikor kidolgozom és megmutatom a bennem kavargó érzéseket. De lehet ennél több is, amikor megpróbálok felmutatni valamilyen üzenetet. Egy értékes darab, film, szerep érvényes üzeneteket közvetít. De ma ez na-

gyon ritka. A színészet nagyon nemes szakma tud lenni, viszont manapság egy színésznek gyakran olyasmit is meg kell tennie a színpadon vagy egy film kedvéért, amire egyébként nem szívesen vállalkozik. Mondtam már vissza sorozatokat is, mert nem tudtam

azonosulni a felkínált szereppel. Úgy érzem, ritka az olyan feladat, amely által lelki, számomra fontos evangéliumi üzeneteket lehet közvetíteni. Vallom, hogy képesek vagyunk letisztultan, hitből, a lélek által megfogalmazni mindenkori mondanivalónkat.

– *Hogyan tovább a Pál védőbeszédével és egyebekkel?*

– Folyamatosan keresem a fellépési lehetőségeket a *Pál védőbeszéd* című előadással. De

társulaton kívül ez egy nagyon keskeny, nehéz út. A *Pál* nem hangos közönségsikerre alapozó darab, jellegéből fakadóan többnyire szűk körben adom elő, kevés ember előtt. Ezenkívül egy másik előadással, Szent Ágostonnal, a *Vallomások* című monodramával is járom az országot. Valamint keresem a következő előadások alapanyagait. Közben kertredezéssel, kertépítéssel foglalkozom, és a Nemzeti Színházban csoportvezetéseket tartok, amelyeken keresztül bemutatom az épület történetét, jellegzetességeit és a kullisszákat. Ez is egyfajta „művészi vonal”. Várunk minden érdeklődőt! És remélem, kapok majd olyan színházi és filmes feladatokat, amelyekben hitről, Lélekről, megtérésről és Jézus Krisztusról beszélhetek.

Előadásokkal kapcsolatos információk: vancsa.gabor11@gmail.com

Az *Ágoston: Vallomások* következő időpontjai: október 22., 15 óra, Újfehértó, Református templom; október 31., 17 óra, Szekszárd, Evangélikus templom; november 19., 17 óra, Budapest, Svábhegyi református templom; november 25., 17 óra, Sárbogárd, Polgármesteri Hivatal.

A Nemzeti Színházban tartott csoportvezetésekre a következő e-mail címen lehet bejelentkezni: latogatas@nemzetiszinhasz.hu

Pallós Tamás
Fotó: Eöri Szabó Zsolt

„Hajnalka volt az édesanyám, hajnalra születtem én”

Látogatás a szekszárdi Babits Mihály Emlékházban

Ebben az évben emlékezünk meg arról, hogy száznegyven évvel ezelőtt született Babits Mihály, a magyar irodalom világirodalmi rangú alkotója, aki költőként, íróként, irodalomtörténészként is kiemelkedőt alkotott. Műfordítóként is elsőrangú volt, több nemzedék ismerte meg Dante Isteni színjátékát az ő fordításában. Tolna vármegye székhelyén, Szekszárdon található a szülőháza, amit 1983-ban, születésének 100. évfordulóján Emlékmúzeummá alakítottak.

Az első, amit megpillantunk, Farkas Pálnak az 1981-ben Babits Mihályról készített ülőszobra emlékház kertjében. Az Emlékmúzeumban Lovas Csilla irodalomtörténész, főmuzeológus vezet végig bennünket. Az épület földszintjén találjuk Babits édesanyjának a szobáját, ahol 1883. november 26-án a költő megszületett. A költő megőrzött néhány történetet a születésével kapcsolatban. A *Curriculum vitae*-ben például 1939-ben megírta, hogy a születése előtt az édesanyja egy költői levelet fogalmazott meg egyik barátjának, amit fel is olvasott a férjének, és e levélnek tulajdonította azt is, hogy a fiából költő lett. Egy másik történet a szekszárdi borhoz, pontosabban musthoz kapcsolódik. A költővel várandós édesanyja ugyanis egy nap nagyon bevacsorált egy mustos tök nevezetű őszi édességből, és valószínűleg ez indíthatta be a szülést, hiszen néhány héttel későbbre várták a gyermek érkezését. Babits ezt nagyon szépen megfogalmazza az említett *Curriculum vitae*-ben: reméli, az ő szívébe és lelkébe is beleivódott valami a szekszárdi bor és must ízéből, zamatából. Egyik fiataalkori versét is idézi ezen a ponton, *Az anyám nevére* címűt, ami így kezdődik: „Hajnalka volt az édesanyám, hajnalra születtem én.” Hozzáfűzi: „Meg kell itt vallanom, hogy este születtem, nem pedig hajnalra... A költők hazudnak, legalább régebben azt tartották róluk, s én azokban a boldog fiatal időkben voltam annyira költő, hogy egy jó rímért vagy széplejtésű sorért nyugodtan föl tudtam áldozni a kicsinyes igazságot. Ezt a képességemet azóta elvesztettem, gyáván és tehetetlenül ragaszkodom minden jelentéktelenséghez, ami véletlenül igaz.”

A költő szülőszobájában édesanyja kedves bútorai láthatók, például az íróasztal, ahol a kedvenc versidézeteit másolta. Rengeteg verset tudott kívülről, sokszor mondott altatóul Arany- és Vörösmarty-verseket a kis Mihálynak. Babits később azt írta: édesanyja volt az irodalmár a családban, „a verskedvet tőle örökölttem”. Úgy emlékszik a gyerekkori vershallgatásokra, hogy ezek a rímek „a legmélyebb emlékezetemből csengetnek vissza”.

A költő szintén Mihály keresztnévű édesapja törvényszéki bíró volt, ő biztosította a megfelelő anyagi hátteret a felesége és három gyermekük számára. Apai ágon a dédapa Szekszárd város főorvosa volt, aki jelentős vagyont halmozott fel, de mire Babits megszületett, nem sok maradt belőle a számos örökös miatt. A házat egyébként az anyai nagyapa, az ügyvéd Kelemen József vásárolta meg, 1852-ben.

Abban a földszinti szobában, amelyben a költő megszületett, az ágy fölött a falon egy bizánci ikon látható, illetve az a kereszt, amelyet Babits Mihály hozott ajándékba az édesanyjának Olaszországból. Az itt látható festmények közül az egyik Kelemen József nagyprépostot ábrázolja, a nagyapa nagybátyját, akinek óriási könyvgyűjteménye volt. Ennek egy része később a pécsi püspöki könyvtárba került. A prépost támogatta az irodalmárokat, ösztöndíjat alapított a rokon gyerekek megsegítésére, amelyből még Babits is részesült. De a családban volt egy másik pap is, Kelemen László: ő keresztelte meg Babits Mihályt. Babits a nagyprépost és Kelemen László alakjáról *Anyám nagybátyja, régi pap* című versében emlékezik meg.

A következő szoba a szalon, a család fogadószobája. Itt a legszebb bútorok a piros kárpitos, neoreneszánsz ülőgarnitúra. Lovas Csillától tudjuk, Babits önéletrajzi ihletésű, az előbb folytatásokban, majd 1927-ben könyv alakban is megjelent regényében, a *Halálfiában* szintén ez az ülőgarnitúra szerepel. A regény történetét nem, de a helyszíneket és szereplőket a valóságból merítette az író. A szekszárdiak magukra ismertek benne, ráadásul „kicsit necces is volt a dolog”, mivel a regénybeli édesanyját házasságban

ságtörőként ábrázolja. Édesanyja azonban soha nem hagyta el a férjét és gyermekeit, ezért hangsúlyozzák a regény elemzői, hogy a *Halálfi* története fikción alapul. Annak a figurának viszont, aki a regénybeli Imre édesanyját elcsábította, modellje egy valóságos szekszárdi férfi, aki ügyvéd és lapszerkesztő volt, színdarabokat írt, később pedig híres matematikus, filozófus és táncpedagógus lett: Dienes (Geiger) Valéria édesapjáról van szó. Egyébként Gitta néven ez utóbbi is szerepel a regényben. Dienes Valéria és Babits gyermekkori játszópajtások voltak, kapcsolatuk később sem szakadt meg.

A szalon falán láthatjuk Babits Mihály édesapjának a portréját, a sarokban pedig az anyai nagymama, Kelemen Józsefné Rác Innocentia, ahogy a családban nevezték, „Cenci néni” portréját. Ő szintén szerepel a *Halálfi*ban, egy fontos, őszes-szony-szerű figura szerepében. A Kelemen nagymama fogta össze a családot. Babits úgy jellemzi a regényben, hogy bár nemesasszony volt, mindig sötét, paraszti ruhában járt, és a napszámosok soha nem tudták megelőzni, mert ő ért ki mindig előbb a szőlőbe. A családnak a lakáskiadás volt az egyik bevételi forrása, a másik pedig a borból és a szőlőből származó jövedelem. Mivel Cenci férje fiatalon meghalt, és négy gyereke közül a legkisebb még csak hatéves volt, az ő nyakába szakadt a család fenntartás terhe. Nem véletlenül írja Babits a *Halálfi*ban a róla mintázott hősnőről, hogy fogához veri a garast. A szőlőnek rendkívül fontos volt a szerepe a családban, és Babits gyönyörűen fogalmazza meg Cenci néni kapcsán, hogy „mások mámore táplálja az ő gyermekeit”. Eltelik tíz-tizenöt év, és jön az újabb csapás, a filoxéra. Megint nagyon nehéz helyzetbe kerül a család, komoly kölcsönökkel kell felvenniük, hogy nagyon drága, ellenálló amerikai szőlőoltványokat vásároljanak, és évről évre bővítve a területet, újratelepítsék a szőlőt. Megint csak a *Halálfi*iből idézhetjük itt Cenci néni szavait: „Nem halok meg addig, amíg adósságunk van.” Végül 1912 körül fizették vissza a szőlőre felvett hitelt. Aztán kitört az első világháború, beszűkülnek a piacok, akkor már Babits édesanyja és húga, Kelemen Ilona gondozzák a szőlőt. Van olyan időszak, amikor három év termése is a pincében marad, mert szinte lehetetlen eladni. Kívülről elegáns, gondozott a Babits család háza, de a felszín mögött generációk folyamatos, kemény küzdelme áll. Ugyanez igaz a költőre is: kezdő tanárként az ország másik felébe, Bajára, Szegedre, Fogarasra kerül, és mire elfogadható szintre emelkedne a fizetése, jön az első világháború, és megint megváltozik minden.

Az irodalomtörténész felhívja a figyelmünket a nagymama íróasztalán heverő levélre. A Babits család akkor már Pécsen élt, és ő vigyázott a két unokájára. Azt írja a lányának, Auróranak, Babits édesanyjának, hogy éppen Pécsre látogatott a király, és bár zuhogott az eső, egy pillanatra kihajolt a hintóból, így a gyerekek láthatták Ferenc Józsefet. A család egyik kedves emléktárgya Ferenc József és Erzsébet királynő üvegszobra. Nagyon szép üvegtárgyak, ezüstkanalak, imakönyv, fotóalbum, *Poesie* feliratú kötet, ami emlékkönyvként funkcionált, illetve az édesanyja ebbe vagy az ehhez hasonló kötetekbe írta bele a kedvenc versidézeteit. Babits Mihály fiatalkori verse, az *Örökségem* szinte leltárszerűen sorolja fel ezeket a tárgyakat.

Az egyik vitrinben névjegyek és rövid üzenetek láthatók a család barátaitól. Lovas Csilla szerint ilyenek voltak a korabeli sms-ek.

Az irodalomtörténész arra is kitér, hogy Babits Mihály édesanyja mélyen vallásos volt, de még nála is jobban húga, a költő vallásnéje, Kelemen Ilona. Ezt bizonyítják az itt látható szentképek és kis ereklyék.

Bőrkötésű könyvek sokaságával is találkozunk a szalonban. A családban két nagy könyvgyűjtő volt: egyikük a nagyprépost Kelemen József, másikuk pedig a Kelemen nagypapa testvére, a törzsorvos Gyula, akinél a gimnazista Babits lakik. Mint az 1920-ban Szabó Lőrincnek elmesélt gyerekkori élményeiből megtudjuk, nagyon büszke volt magára, hogy amikor egyszer jó jegyet kapott az iskolában, egy egész napra kölcsönkaphatott egy Jókai-regényt.

A szalon igazi látványossága az a muránói üvegszillár, amit Babits Mihály és felesége, Török Sophie hoztak Olaszországból, s amely inkább az asszony ízlését tükrözi.

A következő terem a diákszoba. A gyermek Babits hatéves korában elkerül a szülői házból, miután édesapját két évre Budapestre helyezik az ítéletáblához, majd annak decentralizációja

után Pécsre kerül a család. Ott fejezi be az elemi iskoláit, osztálykép is tanúskodik erről az időszakról. Babits Szabó Lőrincnek mesélte el azt is, hogy már ciszterci gimnazistaként, amikor egyszer rajtakapták, hogy könyvet olvas a pad alatt, a tanára ezt a szófordulatot használta: „Nem kismiska...” Ő csak a kismiskát hallotta meg, mire rémülten felugrott, és valószínűleg iszonyatos élményként élte meg, hogy hatvan osztálytársa kinevette érte, legalábbis erre következtethetünk abból, hogy még 1920-ban is emlékszik erre a történetre.

A diákszobában találjuk a legrégebbi bútordarabokat, amelyek a nagymama fiatalkorát idézik, köztük is a négyfiókos, fekete nyárfa borítású szublót. Mellette áll Babits Mihály gyermek-

kori íróasztala, ahová első írásait rejtette. Az Emlékmúzeum munkatársai kéziratomokban most az egyik gyerekkori művét be is mutatják. Szerzője Robur, címe *A Hunyadi ház*, az ajánlása pedig így szól: „Kedves nénémnek, Kelemen Ilonának tisztelettel ajánlja a szerző. Robur tulajdonában. Szekszárd, 1898. évben”. Ebből kiderül, hogy diákkori álnévét Verne Gyula *Hódító Robur* című regényéből vette. Ekkortájt Babits kedvenc írója Verne Gyula (illetve Jókai Mór) volt. Gyermekkori bizalmasa pedig a nagynén-

je, Kelemen Ilona, aki megismertette vele a *Bibliát*, és franciára tanította. Természetesen az ő alakjával is találkozunk Babits műveiben: a *Gólyakalifában* nagyon szépen emléket állít neki a csengő hangú, ezüsthajú hölgy figurájában. Az 1898-as évszám sem véletlen: ennek az évnek a tavaszán hunyt el az édesapja, és az édesanyja a két gyerekkel, Angyalkával és Istvánnal akkor költözik vissza ide. Babits ebben az évben kerül a nagybátyjához, Kelemen Gyulához kosztra és kvártélyra, a szüni-dőket azonban természetesen otthon tölti. Később egyetemistaként és fiatal tanárként is vissza-visszatér a szülői házba, sőt, alkalmanként még a házasságkötését követően is. Az 1898-as év abból a szempontból szintén fontos dátum, hogy ekkor jelenik meg a kétszer négy soros kis versfordítása a *Szekszárd Vidéke* (ekkor még g betű szerepelt Szekszárd nevében – a szerk.) című lapban. Babits Robur álnéven írja alá a fordítását, de a lap szerkesztője a névhez lábjegyzetben odaírja, hogy a néhai Babits Mihály táblabíró gimnazista fiáról van szó.

Családi fényképek is láthatók a diákszobában, így például egy 1906-os fénykép, amelyen a fiatal tanár Babits húgával, Angyalkával és öccsével, Istvánnal szerepel. Istvánról Lovas Csillától megtudjuk, hogy az első világháborúban nagyon fiatalon került ki a frontra, és végül a Távol-Keletről, sok évi hadifogság után sikerült hazatérnie 1920-ban. A Babits családban egyedül az ő ágáról maradtak utódok.

Az emeleten megtekinthetünk egy Petőfi-relikviát, az ún. Petőfi-tabernákulumot. A kétszáz éve született költő két évig járt a sárszentlőrinci evangélikus gimnáziumba, és itt ismerkedett meg a későbbi orrossal, Sas Istvánnal, akivel jó barátságba került. Az itt őrzött, nagyon szép, XVIII. századi írószekrény egykor a Saskúriában állt. Az írószekrény asztallapján most Babitsnak az 1923-ban, a Petőfi-centenárium évében írt versének a kézirátát láthatjuk, a *Petőfi koszorúit*.

Az emeleti szobákban a Babitsról, a nagyszüleiről, szüleiről, és nagynénjéről készült fényképekkel találkozhatunk. A vitrinben pedig családi tárgyakkal, így például borospince kulcsával vagy

Arany János *Toldi szerelme* című elbeszélő művének egy példányával is, amelyből Babits édesanyja hosszú részleteket tudott kívülről. Láthatunk egy kéziratot ajánlást is az ajándékkötetben, amit Babits az édesanyjának írt: „A régi század utolsó karácsonyán ajándékozta hű fiad, Misi.”

Babits Mihály 1941. augusztus 4-én halt meg. A házban öccse, Babits István maradt, de később, főleg a háború után, az ínséges lakáshelyzet miatt idegenek is beköltöztek mellé. István bátyja halálát követően sokáig küzdött azért, hogy legalább egy emlékszobát alakítsanak ki Babitsnak a házban, de hiába. 1952-ben elköltözött Szekszárdra, és, elsősorban anyagi okok miatt, magával vitte a bútorok egy részét is. A Babits Mihály Emlékház 1967-ben nyílhatott meg Illyés Gyula jóvoltából, akire ifjúkorában óriási hatást gyakorolt Babits, és akinek a halála után még három évig *Magyar Csillag* néven tovább szerkesztette a *Nyugatot*. Az Emlékmúzeumban először a földszinti tereket nyitották meg, majd 1983-ban mind a két szinten teljes egészében emlékmúzeumot alakítottak ki. Az emeleti részek irodalmi kiállítással egészültek ki.

A „Babits Mihály és Szekszárd” című állandó kiállítás mellett megtekinthető a „Dienes Valéria-emlékszoba” és a „Baka István-emlékszoba” című kiállítás is a földszint udvari szárnyában. Dienes Valéria mellett Baka István is Szekszárd szülötte. Csakúgy, mint Mészöly Miklós, akinek emlékháza a Babits Emlékház közvetlen szomszédságában található.

A Babits Mihály Emlékmúzeumot évente kb. hétezer látogatják. Ami különösen biztató, hogy közülük nem kevesen vannak a fiatalok. A múzeum örömmel fogadja az iskolai csoportok jelentkezését is.

Bodnár Dániel, Kuzmányi István
Fotó: Merényi Zita

A harsogó életöröm festője

Renoir a Szépművészeti Múzeumban

Egészséges, kissé kövérkés fiatal lány fekszik a kanapén Renoir festményén, akinek a napokban nyílt időszak kiállítása a városligeti múzeumban. A festő *Fekvő női akt (Gabrielle)* című alkotását sokan ismerhetik, hiszen pár évvel ezelőtt, 2019-ben vásárolta meg a Szépművészeti Múzeum. A nemzetközi szakirodalom e nagyméretű olajfestményt Renoir életművének kiemelkedő darabjaként tartja számon. A mostani kiállításon három hasonló változatot is láthatunk belőle, ráadásul feltűnő helyen, a legnagyobb teremben, a bejárattal szemben. Közismert, hogy Renoir menyire szeretett nőket, különösen szép, fiatal lányokat festeni. Nem véletlen, hogy most is külön szekcióban láthatjuk a mester aktjait. A kiállítás vége felé csodálhatjuk meg egyik utolsó képét, a *Fürdőzőket*, melyen egy évig dolgozott, és melyen mintegy esszenciálisan mutatkozik meg a haláláig nem múló érdeklődése a női nem iránt.

Renoir egész életművében megfigyelhető, hogy sem a portréin, sem az egész alakos figuráin, emberábrázolásain nem az egyéniséget keresi, és nem is akar a lélek mélyére hatolni, mint például a 17. században Rembrandt, a magyar festők közül Mednyánszky, vagy az oroszoknál Repin. Érdekes, hogy ugyanezt mondhatjuk Cézanne portréiról is. Ő sem az emberi lélek titkát kutatta, sokkal

Fiatal lányok a zongoránál

inkább az összbenomásra, a szigorúan szerkesztett kompozícióra, a finom pasztell-színekre helyezte a hangsúlyt. „Figurális festő vagyok” – mondta magáról Renoir, és valóban: ha körülnézünk a termekben, láthatjuk, hogy tényleg az ember állt érdeklődésének középpontjában. Csak hogy nem a személyiség varázsát vagy egyediségét kereste, hanem, legalábbis az 1880-as évek elejéig, az első benyomás, az impresszió megragadása volt a fő célja. Ezért is tekinthetjük őt az egyik leghíresebb impresszionistának Claude Monet mellett. Am ahogy az már lenni szokott, változnak az idők, és az ember is változik benne: Renoirt az 1880-1890-es évektől kezdve már nem elégítette ki az első benyomás rögzítése a vásznon. Ő maga így vall erről: „1886 körül egyfajta töres következett be a festészetemben. Végigjártam az »impresszionizmust«, és arra a következtetésre jutottam, hogy se festeni, se rajzolni nem tudok”. A hosszú életű Pissarro, az idősödő Cézanne vagy mint Van Gogh és Gauguin, Renoir is újra felfedezte a szerkesztett kompozícióra va-

ló törekvés fontosságát. Egyedül csak Monet tartott ki mindvégig, egészen a haláláig, az impresszionista technika mellett.

„Renoir 1841-ben született Limoges-ban. Apja iparos volt (néhány életrajzírója szerint szabó), aki a fiát tizennégy éves korában beadta festőinasnak egy párizsi porcelángyárba. Az ebédszü-

netekben a fiatal ember bejárt a Louvre-ba, vagy vett egy szendvicset a vásárcsarnok környékén, és miközben majszolgatta, Goujon művét, *Az aprószentek kútját* bámulta; esténként sokszor meghívta műtermébe egy szobrász, aki szintén a gyárban dolgozott, és felfigyelt a fiú rendkívüli tehetségére. (...) Amikor a porcelángyár bezárt, Renoir legyezőket kezdett el festeni, különféle alkalmi munkákat vállalt, majd ismét rendszeres munkát kapott egy cégtől, amely szentképeket adott el a misszionáriusoknak: ezeket összegyűjtve vitték el magukkal, azután pedig kiakasztották a rögtönzött templomokba. Mint porcelánfestő és mint legyezőfestő, Renoir főleg Watteau, Lancret és Boucher modorában készült figurákkal és XV. Lajos korabeli virágmotívumokkal dolgozott; mint szentképfestő, olasz festményeket és metszeteket utánozott, valamint Vouet, Poussin és Le Sueur képeit. Renoir könnyű kézzel, gyorsan termelte ezeket a képeket, s mivel darabbért kapott, hamarosan sikerült félretennie némi pénzt. Huszonegy éves korában már elég gazdagnak érezte magát, hogy otthagyja a gyárat, és beiratkozzék Gleyre akadémiajára, ahol megismerkedett Monet-val, Sisley-vel és Bazille-jal. Gleyre-nek nem tetszettek a rajzai? »Maga, úgy látszik, élvezeti forrásnak tekinti a festészetet«, mondta neki egyszer. »Úgy van – felelte Renoir –, ha a festést nem találnám élvezetnek, nem is festenék» – írja a fiatal Renoir pályakezdő éveiről R. H. Wilenski a *Modern francia festők* című könyvében.

Most térjünk vissza a kiállításra, és nézzük a képeket, hiszen ilyen átfogó kiállítás még nem volt Renoir műveiből Budapesten, és valószínűleg egyhamar nem is lesz a következő évtizedekben! Ahogy ebben a rövid életrajztörédben olvashattuk, Renoir képein valóban felfedezhetjük Watteau, Fragonard és Boucher hatá-

Vidéki tánc

sát. Főleg a festő témaválasztásában, amikor a kezdeti portrék és tájképek után felfedezte magának az intímabb környezetet, a családi életben zajló kisebb események festészeti témáit. A családtagok mellett főleg a barátai közül kerültek ki modelljei, és e közegekben sem a tragikus momentumokat kereste, mint például Munch vagy a későbbiekben Hodler tette, hanem a szabadidő boldognak mondható pillanatait ábrázolta. Jó példa erre *A hinta*, a *Vidéki tánc*, vagy a megrendelésre készített *Fiatal lányok a zongoránál* című képek. Ez utóbbi témát kétszer is megfestette, szinte tanulmányként fogta fel a szobában látottakat, ahogy a két leány látható jókedvvel igyekszik eltalálni a következő hangot a zongorán. Ezeket az alkotásokat már-már ragyogóvá teszik a szivárványos színek, a gyöngyházszerű tónusok: a könnyedén odavetett ecsetvonások, a lány festői megfogalmazás teremt meg Renoir senkiéval sem összetéveszthető stílusát, amely csak úgy sugárzik a vásznonról. Képein nincsenek felesleges részletek, a festő sikeresen tudja elérni a naturalizmus „brutalitását”, pedig ez a 19. század végén még komoly elvárás volt mind a nagyközönség, mind a *Szalon* kritikusai részéről.

Az *Ebéd után* című kép egy olyan elkapott

pillanatra emlékeztet, amilyeneket mostanában mobiltelefonnal szokás tömegével készíteni. Két elmélázó hölgyet látunk, akik rá-

erősen bámulnak maguk elé, a kép jobb oldalán pedig merész kivágásban a festő öccse éppen cigarettára gyújt. Renoir egyik képe sem akar történetet mesélni, teljességgel hiányzik nála az irodalmiasság, hiszen ő mindig az éppen létező jelent kívánja ábrázolni. Ebben rejlik újdonsága, ha a korának festészeti közegével vetjük egybe. Különlegesen szép kép a fiáról, Jeanról készített festmény, ahol egy aranyhajú gyermeket láthatunk, akiről először azt hittem, hogy lányt ábrázol. Aztán persze rájöttem, hogy a későbbi híres filmrendezőt láthatom itt 1898-ból, két éves korában.

Jean Renoir varrás közben

Amióta az interneten sok minden elérhetővé vált, egy ideje az idős Renoirt is megnézhetjük rövidfilmekben, amint nagy buzgalommal fest kerekesszékeiben ülve, a felkötött jobb karjához rögzített ecsettel. A mester 1897-ben egy kerékpárbaeset során eltörte a karját, ezt követően pedig egyre súlyosbodó reumás tünetektől szenvedett, melyek deformálták a kezét. 1910-től kerekesszékebe kényszerült. A 20. században készült fotók, filmfelvételek a testében megrokkant, ám a mégis töretlen erővel alkotó művészt mutatják. Az elismert magyar kritikus, Bölöni György menyasszonya, a szintén író, Itóka becenéven ismert Márkus Ottília így számolt be 1907-ben a mesterrel való párizsi találkozásukról: „Láttam Renoirt és beszéltem vele Vollard-nál. Megrok-

Ebéd után

Madame Monet

Gyermekét szoptató nő

A Szépművészeti Múzeum részére
2019-ben megvásárolt festmény: Fekvő akt (Gabrielle)

kant, mankós öreg, vén ember. De két erős, nagy szemében több az élet, mint száz ifjú emberében. Hangja erős. Csak a teste törött össze. (...) Most falun volt, onnan jött pár hétre Párizsba. Vágyik ide mindig, de nem bír mégsem soká megmaradni. Azt mondja: delejes Párizs levegője és vonzza, hanem nem szabad soká itt maradnia. Nem ám, mert ennek az Erősnek sok Erő kell. Az ő erői pedig már fogyóban vannak. (...) Később néztünk képeket. Nagyon szerettem volna tudni, milyen gondolatok vonultak el a ráncok alatt. És oly keveset árult el belőlük!”

Az 1919-ben, hetvennyolc éves korában elhunyt Renoir tájképek, portrék, tánc- és családi jelenetek sokaságát hagyta maga után. A Szépművészeti Múzeumban 2024. január 7-ig a művész mintegy hetven alkotását tekinthetik meg az érdeklődők, amelyeket a párizsi Musée d'Orsay, a Musée de l'Orangerie gyűjtem-

nyéből és még másik húsz közgyűjteményből kölcsönöztek erre a kiállításra.

Szöveg és kép: Mészáros Ákos

EGYHÁZI ZENE

Hangversenyek a ciszterci Szent Imre-templomban (XI., Villányi út 25.) Október 8-án, vasárnap 15 órakor; műsoron H. Schütz: „O Jesu, nomen dulce” SWV 308, T. Merula: *Ciaccona a tre* Op. 12 No. 20, C. Monteverdi: *Confitebor tibi Domine*, J. S. Bach: *Liebster Immanuel, Herzog der Frommen*, BWV 123. Közreműködik a Budapesti Fesztiválzenekar barokk együttese, szólisták: Kalafszky Adriána (szoprán), Gavodi Zoltán (kontratenor), Mészáros Péter (tenor), Cser Péter (basszus); koncertmester: Lesták Bedő Eszter. **Október 15-én, vasárnap 15 órakor: A történelmi Magyarország egyházi zenéje, 18. század. Műsoron: Gregor J. Werner: *Missa Solitaria* – újkori bemutató. Közreműködik: Darázs Renáta (szoprán), Nagy Bernadett (alt), Csapó József (tenor), Najbauer Lóránt (basszus), Draskóczy Eszter, Lang Ildikó, Rácz Erzsébet, Revóczky Ottília (hegedű), Scholz Anna (cselló), Tóth-Kiss Péter (nagybőgő), Félegyházi Bence (harsona), Túri Péter (orgona). Vezényel: Csányi Tamás**

Gregor J. Werner az Esterházy-hercegség és a klasszikus stílus kiemelkedő mestere, akinek hagyatéka lassan, de biztosan visszatér a zene 18. századi panteonjába. Közel négy évtizedes kismartoni működése okán kicsit a miénk is. A *Missa Solitaria* című kompozíciója újkori bemutató, mely e stílus avatott képviselőinek előadásában csendül fel. Szeretettel várjuk a kedves Olvasót!

(A belépés ingyenes és akadálymentes. Adományait kérjük és köszönettel fogadjuk. Sorozatszerkesztő: Csányi Tamás karnagy. A NEA, az NKA, a BFZ, a Szent Imre Alapítvány, a Mária Rádió és a Magyar Katolikus Rádió támogatásával.)

AZ *Új Ember* KÖNYVESBOLT AJÁNLATA FERENC PÁPA MAGYARORSZÁGI APOSTOLI LÁTOGATÁSÁRA

FERENC PÁPA A REMÉNY TANÚI ÉS MAGVETŐI LEGYÜNK!

Katekézisek a keresztény reményről
2016. december 7. – 2017. október 25.

„A mi reményünk egy személy, mégpedig az Úr Jézus, akinek élő jelenlétét felismerjük magunkban és testvéreinkben, hiszen Krisztus feltámadt.” (2017. április 5.)

„Menjünk el Krisztus sírjához, lássuk az elmozdított kősziklát, és gondoljunk arra, hogy Isten egy nem remélt jövőt készít nekem és mindannyiunknak! Menjünk el saját sírunkhoz – mindnyájunknak van egy kis sírja belül –, és lássuk meg, hogy Isten képes itt is feltámadást adni! Itt boldogság van, öröm és élet van, ahol mindenki csak azt hitte, hogy szomorúság, vereség és sötétség uralkodik. Isten a legkopárabb kövek közül hajtatja ki legszebb virágait!” (2017. április 19.)

„A jövőt még nem ismerjük, de tudjuk, hogy az élet legnagyobb kegyelme Jézus Krisztus: ő Isten ölelése, aki utunk végén vár ránk, de aki már most kísér és vigasztal bennünket utunkon.” (2017. augusztus 23.)

„Ha egységben maradunk Jézussal, a nehéz pillanatok hidege nem bénít meg bennünket; és ha az egész világ a remény ellen prédikálna, ha azt mondaná, hogy a jövő csak sötét felleget hoz, a keresztény tudja, hogy abban a jövőben ott van az Úr visszatérése.” (2017. október 11.)

A könyv megvásárolható az Új Ember könyvesboltban
(1053 Budapest, Ferenciek tere 7-8.),
valamint webáruházunkban: bolt.ujember.hu